

**ФОРТЕПІАННИЙ ЦИКЛ «РІЗДВЯНА МИТЬ» ОЛЬГИ ДРАГОМИРЕЦЬКОЇ:
ХУДОЖНЬО-ВИКОНАВСЬКІ АСПЕКТИ**

Сучасна українська фортепіанна творчість дедалі активніше звертається до фольклорних джерел як до живої тканини національної пам'яті. З-поміж жанрів, що зберігають духовно-етичні основи української культури, особливе місце належить колядці – співу, який поєднує сакральне й побутове, народне й церковне, традиційне й сучасне. Активне фортепіанне осмислення різдвяних жанрів простежується ще від кінця XIX – початку XX ст., коли композитори у творах на дану тематику фольклорну інтонаційність поєднували із рисами професійного концертного стилю. Вагомий внесок в цьому контексті зробили митці-уродженці Тернопілля, кожен з яких представив свого часу збірку фортепіанних обробок різдвяних пісень: Денис Січинський [5], Василь Безкоровайний [2], Василь Барвінський [1].

На цьому тлі фортепіанний цикл Ольги Драгомирецької «Різдвяна мить» (2023) [3] постає як сучасний прояв розвитку музичної традиції Тернопільщини, де народно-духовна тематика отримує камерно-виконавське втілення.

Актуальність теми зумовлена браком наукових розвідок, присвячених новітнім фортепіанним інтерпретаціям українських колядок, а також необхідністю окреслення місця Ольги Драгомирецької в сучасному музично-виконавському процесі.

Мета статті – визначити особливості виконавської інтерпретації колядок у фортепіанному циклі Ольги Драгомирецької.

Завдання: окреслити науково-теоретичну базу дослідження; розглянути специфіку підходів в опрацюванні автентичного джерела у циклі «Різдвяна мить» на прикладі конкретних п'єс; з'ясувати їхні стильові, гармонічно-фактурні та структурні особливості; визначити ключові аспекти виконавського трактування творів.

Зважаючи на широку репрезентацію трансформації народнопісенної спадщини в українській академічній музиці, зокрема і в жанрі фортепіанної обробки, ряд питань інтерпретації колядкового жанру у фортепіанній творчості українських композиторів вже отримав висвітлення у працях вітчизняних музикознавців. Так, Людомир Філоненко досліджує тенденції осмислення різдвяних мотивів у фортепіанній музиці, наголошуючи на важливості більш широкого впровадження цих творів в сучасну виконавську практику [7]. Оксана Гиса досліджує вплив чеських музикантів на розвиток музичної культури Західного Поділля [8]. Ольга Зосім та Олена Спольська фокусуються на фортепіанних обробках колядок Д. Січинського, В. Безкоровайного та В. Барвінського, досліджуючи їхній зв'язок із паралітургічними практиками [4]. Також у своїй дисертації, присвяченій становленню і розвитку фортепіанного мистецтва Тернопільщини, Олена Спольська детально аналізує різдвяні цикли саме цих композиторів крізь призму розвитку регіональної культури [6].

Висвітлення особливостей виконавської інтерпретації циклу О. Драгомирецької «Різдвяна мить» органічно вплітається в дану проблематику, дозволяючи дослідити тяглість місцевої традиції та ознаки її переосмислення на сучасному етапі.

Цикл «Різдвяна мить» був виданий у 2023 році. Твір налічує дев'ять п'єс: «Господь Бог Предвічний», «Спи, Ісусе, спи», «Бог ся рождає», «Не плач Рахиле», «Свята ніч», «Небо і земля», «Прилетіли янголята», «Чудесна зірка», «Хто там по дорозі», що дозволяє говорити про доволі розмаїтий спектр джерел для обробок – від традиційних церковних різдвяних піснеспівів та питомих народних українських колядок до включення по-суті авторської іноземної різдвяної пісні («Свята ніч»).

Значною подією став ряд концертних заходів в рамках презентації твору (грудень 2023 – лютий 2024 рр.) в провідних мистецьких закладах регіону: Тернопільському МФК ім. С. Крушельницької, Зборівській ДМШ, Підволочиській МШ ім. Л. Курбаса, Кам'янець-Подільській ДМШ ім. Ф. Ганіцького, Рівненському МФК, Львівському МФК ім. С. Людкевича, Дрогобицькому МФК ім. В. Барвінського. Це свідчить про високу виконавську зацікавленість і актуальність циклу в сучасному культурному просторі. Ілюструвала обробки в даному турне Марія Бондаренко – доцентка кафедри спеціального фортепіано Харківського національного університету мистецтв ім. І. Котляревського та викладачка Тернопільського мистецького фахового коледжу ім. С. Крушельницької. Свої виконавські спостереження в ході роботи над циклом піаністка висвітлила у розділі «Виконавцям...» в друкованому виданні, зокрема висловлюючи думку, що фортепіанні колядки О. Драгомирецької «...являють собою... сталий цикл із драматургічними і виконавськими задачами, який можуть опанувати як професійно орієнтовані учні старших шкіл естетичного виховання, так і студенти закладів фахової передвищої та вищої освіти» [3, с. 5].

За визначенням, яке дає сама О. Драгомирецька у передмові до видання збірки її різдвяні мініатюри – «Це типово інструментальні твори, які за основу мають вже відому мелодію. У процесі розвитку кожна з них набирає видозмін з ритмічної та інтонаційної сторони, що робить їх більш схожими на невеликі фантазії на різдвяну тематику» [3, с. 3]. Ми розглянемо три п'єси із циклу, які демонструють різні аспекти даної фантазійності композицій.

«Спи Ісусе, спи» (№2) [3, с. 8], попри збереження притаманного мелодії першоджерела чіткого поділу на квадратні побудови по 8 тактів, являє собою досить вільну побудову. 8-тактовий вступ п'єси містить секвентне проведення мотиву, що занурює у настрій ліричної загадковості. Далі у початковій тональності a-moll розгортається проста двочастинна форма – заспів і приспів першоджерела, із ясною гомофоно-гармонічною фактурою. Однак на цьому розвиток матеріалу не зупиняється і тема приспіву проходить через ряд модуляцій – перше її речення звучить спочатку в d-moll, а потім, вже разом із другим, – в g-moll. Закінчується п'єса 6-тактовою кодою, яка приводить мелодію до пікардійської терції і надає завершенню урочисто-піднесеного настрою.

«Не плач, Рахиле» (№4) [3, с. 16] також містить вступ, який будується на низхідному секвентному розвитку мотиву лише частково інтонаційно пов'язаного із першоджерелом. Будучи досить розгорнутим (16 тактів), він занурює слухача у споглядально-похмурий настрій. Оригінальна колядкова мелодія, хоч і впізнається, містить як інтонаційні так і ритмічні зміни. До верхнього голосу, в якому міститься її проведення, контрапунктом додається ще два пласти – контрастна тема у середньому голосі, та статичний органний пункт у нижньому. Також увагу привертає 8-тактова побудова, яка слідує за першим проведенням мелодії заспіву. Вона нагадує імітацію дзвонового звучання, яке створює враження трагічної невідворотності. Після цього мелодія заспіву звучить ще раз із фактурними (октавні дублювання у верхньому та нижньому голосах, включення звучання високого регістру), структурними (подвійне проведення другого речення) та інтонаційними змінами (варіювання мелодії верхнього голосу). Таким чином композиторка підводить слухача до драматичної кульмінації: невблаганна статика нижнього голосу, оригінальна мелодія приспіву в акордовому викладі в середньому пласті та тема, яка у заспіві звучала в середньому голосі, із болюче-кричущим проведенням у верхньому регістрі. Все це згодом відлуннями розчиняється у 13-тактовій коді.

«Хто там по дорозі» (№9) [3, с. 32] розпочинається одразу викладом заспіву першоджерела. Характер легкий, грайливий завдяки включенню синкопованих ритмів у мелодію. Фактура гомофоно-гармонічна. Свіжість у сприйнятті вносять цікаві гармонії, як-от мажорні звучання замість гармоній мінорного і зменшеного тризвука завдяки пониженню III і VII ступеня в основній мажорній тональності, а також кластерні звучання у верхньому регістрі в коді. Заспів та приспів оригінальної колядки звучать двічі – друге проведення із варіаційними змінами. Кода займає 14 тактів, включаючи звучання мелодії початкової побудови, що вносить певну обрамленість у сприйнятті форми.

Беручи до уваги розглянуті зразки, можна стверджувати, що О. Драгомирецька у своїх різдвяних мініатюрах застосовує незмінний підхід в опрацюванні першоджерела, який скріплює увесь цикл, водночас демонструючи різні грані цього підходу. Композиторка розвиває колядкову інтонаційність у напрямку емоційної драматизації та збагаченої гармонічної мови. Мелодичний матеріал часто зазнає варіаційних перетворень, що створює відчуття імпровізаційності. Гармонія відзначається розширенням тонального простору, використанням нетерцієвих співзвуч, змінних ладових площин. Фактура багатопланова. В даному контексті М. Бондаренко акцентує на наступних виконавських завданнях: «педалізація, звуковедення, фразування відповідно до оригінального тексту при різноманітній і доволі насиченій, поліфонічній фактурі» [3, с. 5]. На рівні інтерпретації це вимагає тонкого відчуття настрою твору і цілісності осмислення концепції («Спи Ісусе, спи» – колискова-молитва, «Не плач, Рахиле» – балада-реквієм, «Хто там по дорозі» – лірична хвалебна пісня).

Отже, фортепіанний цикл Ольги Драгомирецької «Різдвяна мить» є яскравим свідченням тяглості та оновлення традиції осмислення колядкової спадщини у професійній українській

музиці. Композиторка продовжує лінію інтеграції народного інтонаційного матеріалу в академічний контекст, надаючи йому сучасного фортепіанного звучання. Її підхід характеризується поєднанням варіаційного розвитку, імпровізаційності, гармонічного розмаїття й багатопланової фактури, що розкриває кожну мініатюру як самодостатню образну замальовку. Водночас інтерпретаційний вимір циклу вимагає від виконавця тонкого відчуття стилю, динамічної гнучкості й духовної зосередженості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барвінський В. Колядки і щедрівки на фортеп'яні з підложеним текстом. Львів: Видання Музичного товариства ім. М. Лисенка, [б. р.]. 24 с.
2. Безкоровайний В. При ялинці: збірка коляд на фортеп'яні. Тернопіль; Львів: [б. в.], [б. р.]. 8 с.
3. Драгомирецька О. «Різдвяна мить». Фортепіанні п'єси на мелодичній основі українських коляд: Навчально-методичний посібник. Тернопіль: ТМФК, 2023. 56 с.
4. Зосім О., Спольська О. Особливості рецепції українських церковних різдвяних пісень у фортепіанних обробках Дениса Січинського, Василя Безкоровайного та Василя Барвінського. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 60, том 2, 2023. С. 66–77.
5. Січинський Д. Христос родився. Коляди на Різдво Христове. Вінніпег (Манітоба), Б. р. 33 с.
6. Спольська О. Становлення і розвиток фортепіанного мистецтва Тернопільщини у вимірах регіональної культури: дис. ... д-ра філософії: 025 «Музичне мистецтво». Київ, 2023. 213 с.
7. Філоненко Л. Проблеми інтерпретації колядок і щедрівок для фортепіано українських композиторів. Теорія та практика мистецької освіти у цивілізаційних викликах сьогодення: матеріали VII Міжнародної 204 науково-практичної конференції. Дрогобич: ДДПУ ім. Івана Франка, 2023. С. 181–186.
8. Nysa O. Czescy muzycy w kulturze muzycznej Podola początku XX wieku. Joseph von Eichendorff (1788–1857) i czesko-polska kulturowa i artystyczna pogranicza. Monografia zbiorowa. Opava, 2018. S. 194–201.